

A Survey on the requirements of Virtual Hearing Arbitration in Iran and American arbitral institutions for corona's dilemma

Zeinab Talabaki*
Hedayatallah Soltani Nezhad**

Received: 2021/03/31
Accepted: 2021/06/05

Abstract

The COVID-19 pandemic is an unprecedented global health crisis with no clear ending in sight. It has already provoked one of the most significant contractions of the global economy in a generation, and continues to adversely impact virtually every business sector. Arbitration proceedings (and the arbitral institutions which administer them) have not been immune from these effects. They have been forced to swiftly adapt to the exceptional circumstances of the pandemic and they moving forward now with remote conferencing tools. For decades, parties, counsel and arbitrators have enjoyed the benefits provided by online arbitration. Yet, commercial arbitration has been slow to fully embrace online technology. But we no longer live in the ideal world. The Covid-19 pandemic compels us to adapt to survive. Fortunately, technology has developed to make online arbitration a viable alternative, be it for the next couple months or for the years ahead. Most arbitral institutions have strongly encouraged arbitral tribunals and parties to proceed with fully virtual hearings. Many have also outlined specific guidance and factors for arbitral tribunals to consider before transitioning from a physical to virtual hearing. Here is a summary of operational updates for AAA/ICDR, FINRA, and JAMS as of today.

Keywords: Organizational Arbitration, virtual Arbitration, arbitration video conferencing, coronavirus, American Arbitration Association.

* Ph. D. Candidate in Private Law, Faculty of Law, University of Qom, Qom, Iran (Corresponding Author).

Zeinab.talabaki@gmail.com

** Assistant Professor, Department of Private Law, Faculty of Law, University of Qom, Qom, Iran.

dhs1339@gmail.com

بررسی الزامات داوری ویدئوکنفرانسی در ایران و مقایسه آن با مراکز داوری آمریکا برای حل معضل کرونا

زینب طالبکی طرفی*

هدایت‌اله سلطانی نژاد**

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۱۵

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

شیوع ویروس کووید-۱۹ بحران جهانی بی‌سابقه‌ای است که حتی مراکز داوری در دنیا را به چالش کشانده است. امروزه مراکز پیشرفته داوری در جهان مجبور به ایجاد تغییرات سریع در نحوه عملکرد خود و استفاده از داوری مجازی شده‌اند و اکنون با ابزار کنفرانس از راه دور به جلو حرکت می‌کنند. مراکز داوری ایرانی نیز نیازمند استفاده از انواع داوری مجازی به خصوص داوری ویدئوکنفرانسی هستند. اما صرف استفاده از فناوری مزیت نخواهد بود چنانچه اصول دادرسی مانند اصل تناظر و رازداری رعایت نشود یا امکان مدیریت زمان و هزینه داوری وجود نداشته باشد. هم‌اکنون مراکز داوری آمریکا از داوری ویدئوکنفرانسی به عنوان راه‌حلی در مقابله با معضل کرونا استفاده می‌کنند و در این راستا دستورالعمل‌های مختلفی صادر کرده‌اند. مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران نیز راهنمایی برای برگزاری جلسات داوری مجازی صادر کرده است. اکنون این پرسش مطرح است که با وجود چالش‌هایی مانند افشاء اطلاعات کاربران، ضایع شدن حقوق یک طرف و اختلالات فنی، برای مدیریت داوری در فضای ویدئوکنفرانسی باید چه اقداماتی انجام شود تا اختلافات به بهترین وجه پایان یابند؟ این پژوهش با رجوع به دستورالعمل‌های مراکز داوری آمریکا و مقایسه آن با راهنمایی‌های مرکز داوری اتاق ایران به این پرسش پاسخ می‌دهد.

واژگان کلیدی: داوری سازمانی، مراکز داوری ایران، داوری مجازی، داوری ویدئوکنفرانسی، کرونا ویروس، انجمن داوری آمریکا.

* دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران (نویسنده مسئول).

Zeinab.talabaki@gmail.com

** استادیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

dhs1339@gmail.com

مقدمه

در آغاز شیوع کووید-۱۹ مراکز داوری به امید بهبود شرایط، جلسات داوری را به تعویق انداختند اما پس از مدتی مشخص شد که خطر کرونا تا مدت‌ها ادامه دارد و تعویق جلسات صرفاً راه‌حل کوتاه‌مدت است که در صورت دست‌نیافتن به راهکاری مطمئن، سازمان‌های داوری را به بن‌بست می‌کشاند. از این‌رو بسیاری از مراکز حل اختلاف به فضای مجازی روی آورده‌اند. تا پیش از شیوع فراگیری کووید-۱۹ مؤسسات داوری در پذیرش فناوری‌های برخط بسیار کند عمل می‌کردند و نیاز چندانی به استفاده از فضای مجازی احساس نمی‌کردند. تمایل داوران و میانجی‌گران نیز این بود که افراد را به صورت چهره‌به‌چهره ملاقات کنند. از دید میانجی‌گران ملاقات حضوری تأثیر بیشتری نسبت به ملاقات از راه دور داشت و داوران ترجیح می‌دادند که رفتار و عملکرد طرفین و شهود را از نزدیک بررسی کنند؛ اما پس از شیوع کرونا این ایدئال دیگر ممکن نبود و لازمه بقای داوری استفاده از فناوری و داوری مجازی بود که جایگزینی مناسب برای ماه‌ها بلکه سال‌های آینده محسوب می‌شود (Benton, gray, 2020, CCA BLOG).

بدین ترتیب شیوع کرونا سبب شد تا داوری مجازی که پیش از این با اقبال چندانی از سوی نهادهای حل اختلاف مواجه نبود، به عنصر حیاتی در صنعت شیوه‌های حل و فصل جایگزین تبدیل شود. اکنون بیشتر رسیدگی‌های داوری و مقدمات و مؤخرات آن از طریق کنفرانس‌های تلفنی، جلسات برخط، پیام‌نگار^۱ و سایر فناوری‌های اینترنتی انجام می‌گیرد و پیشرفته‌ترین مراکز ADR به اتاق‌های اسناد برخط و انتقال الکترونیکی مدارک متکی شده‌اند و پیشرفت‌های قابل توجهی در حفاظت از امنیت سایبری به وجود آمده است، به گونه‌ای که ذخیره‌سازی و انتقال ابر حرفه‌ای از امنیت بیشتری نسبت به ارسال نامه و کار با اسناد چاپی برخوردار است.

در آوریل ۲۰۲۰، سرآمدترین مؤسسات بین‌المللی داوری جهان بیانیه‌ای مشترک برای حمایت از داوری بین‌المللی صادر کردند که مطابق آن متعهد شدند که در این هنگامه سخت شیوع کرونا با همکاری یکدیگر، به ثبات و پیش‌بینی داوری در جهان کمک کنند و از فناوری‌های دیجیتال برای کار از راه دور استفاده کنند. این مؤسسات از دادگاه‌های داوری و اصحاب دعوا دعوت کرده‌اند قوانین و روش مدیریت پرونده‌ای این مراکز را به کار بگیرند تا داوری‌ها بدون تأخیر و با کمترین مشکل به نتیجه برسند

(2020, Arbitration and Covid-19: a joint Milan Chamber of Commerce,) از جمله اعضای این بیانیه دو مرکز داوری انجمن داوری آمریکا (AAA)^۲ و مرکز بین‌المللی حل اختلاف سرمایه‌گذاری (ICSID)^۳ هستند. علاوه بر این‌ها، مؤسسه داوری و میانجیگری قضائی (JAMS)^۴، مؤسسه بین‌المللی پیشگیری و حل اختلاف (CPR)^۵ و سازمان تنظیم مقررات صنعت مالی (FINIR)^۶ نیز از جمله مراکز فعال در زمینه داوری در آمریکا هستند که زمینه استفاده از داوری برخط را میسر کرده‌اند. هر کدام از این مراکز در راستای جایگزینی فناوری برخط به جای حضور فیزیکی افراد اقدامات مختلفی انجام داده‌اند. برای مثال، AAA علاوه بر تارنمای اختصاصی برای جلسات غیرحضوری^۷، منابع مختلفی را در رابطه با داوری‌های مجازی منتشر کرده است که شامل راهنمای دادرسی مجازی برای داوران و طرفین (AAA-ICDR, 2020, Virtual Hearing Guide for Arbitrators and Parties AAA-ICDR, 2020, Virtual Hearing Guide for)^۸ و قانون نمونه دادرسی مجازی از طریق ویدئوکنفرانس (Arbitrators and Parties Utilizing ZOOM AAA-ICDR, 2020, Model Order And Procedures For A)^۹ نیز کلیه مراحل داوری و میانجیگری حضوری را به تعویق انداخته است و به کاربران خود گزینه‌های داوری از راه دور را توصیه می‌کند (finra, 2020, Coronavirus Impact on Arbitration & OHO Hearings). JAMS نیز مدت‌هاست که کاربران خود برای برگزاری جلسات از راه دور تشویق می‌کند. همچنین راهنمای عملی برای دادرسی از راه دور را منتشر کرده است (Jams, 2020, Coronavirus (COVID-19) Advisory and Resolution)^{۱۰} Center Updates). CPR نیز با کمیسیون حقوق تجارت بین‌الملل سازمان ملل متحد (UNCITRAL) برای تهیه اولین متن رسمی بین‌المللی درباره استفاده از ODR به عنوان یک روش جدید برای حل اختلاف مشارکت کرده است (CPR, 2020,)^{۱۱} UNCITRAL Technical Notes On Online Dispute Resolution).

در ایران نیز مرکز داوری اتاق بازرگانی، صنایع و معادن در اطلاعیه‌ای در مورخ ۱۳۹۹/۰۲/۱۴ از مراجعان خود درخواست کرد از مراجعه حضوری خودداری کرده و از سایر راه‌های ارتباطی برای ثبت درخواست یا رسیدگی به امور پرونده خود استفاده

کنند (ACIC، اطلاعیه مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران درباره آثار شیوع بیماری کرونا بر رسیدگی های داوری، ۱۳۹۹). همچنین یک سری توصیه به داوران، طرفین دعوا در دوران شیوع ویروس کرونا در تاریخ ۱۳۹۹/۰۷/۱۵ منتشر کرده است. (ACIC، اطلاعیه شماره ۲ مرکز داوری اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۹) در تاریخ ۱۳۹۹/۰۷/۱۵ مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران راهنمایی هایی را برای برگزاری جلسات داوری به صورت مجازی ارائه کرد. این راهنمایی بر اساس دستورالعمل مرکز وکلای نیویورک تنظیم شده است (ACIC، راهنمایی هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹).

اکنون پرسش این است که با وجود چالش هایی مانند افشاء اطلاعات کاربران، ضایع شدن حقوق یک طرف و اختلالات فنی حین برگزاری جلسات، برای مدیریت داوری در فضای ویدئوکنفرانسی باید چه اقداماتی انجام پذیرد تا اختلافات به بهترین وجه پایان یابد؟ این پژوهش با رجوع به دستورالعمل های مراکز داوری آمریکا و مقایسه آن با راهنمایی های مرکز داوری اتاق ایران به این پرسش پاسخ می دهد و بدین طریق راهکار مناسبی برای نظام داوری سازمانی ایران در زمان شیوع کرونا ارائه می دهد. بر این اساس در آغاز به بررسی مفهوم داوری ویدئوکنفرانسی پرداخته می شود.

۱. مفهوم داوری ویدئوکنفرانسی

داوری ویدئوکنفرانسی ساده ترین و شناخته شده ترین داوری مجازی است که همان ساختار داوری سنتی را دارد اما جلسات رسیدگی آن و سایر فعالیت های آن از طریق فضای مجازی و در محیط ویدئوکنفرانسی انجام می گیرد اما سایر انواع داوری مجازی ساختاری متفاوت از داوری سنتی دارند و تفاوت داوری سنتی و مجازی تنها در تجهیز به فناوری خلاصه نمی شود. یکی از مؤلفه های اصلی داوری سنتی صدور رأی الزام آور است (Aragaki, 2016, p. 10) درحالی که نتیجه داوری مجازی می تواند رأی الزام آور یا غیرالزام آور یا یک جانبه الزام آور باشد. همچنین روند داوری مجازی ممکن است به طور کامل برخط باشد یا تنها بخشی از آن در فضای مجازی اجرا شود (Badii, 2010, p. 92)، همچنین می توان داوری مجازی را بر اساس نحوه دخالت عنصر الکترونیکی و به کارگیری ابزارهای نوین فناوری و کاربردهای نرم افزاری به جای عامل انسانی به سه

دسته تقسیم کرد:

- ۱- تسهیل حل اختلاف از طریق فناوری؛ در این حالت فناوری واسطه‌ای مناسب و امن برای ارتباطات و تبادل اطلاعات است.
- ۲- حل اختلاف مبتنی بر فناوری؛ که از یک برنامه کاملاً پیشرفته فناوری برای حل و فصل اختلافات استفاده می‌شود.
- ۳- فناوری پیشگیری از اختلافات برخط؛ که بروز اختلافات احتمالی الکترونیکی را کاهش می‌دهد و اعتماد و امنیت در تجارت الکترونیکی را تقویت می‌کند (Abdel Wahab, 2013, p. 402).

در حال حاضر داوری مجازی در مرحله اول یعنی تسهیل حل اختلاف از طریق فناوری قرار دارد و هنوز داوری در جهان، جز در مواردی اندک^۹، به مرحله‌ای نرسیده است که عامل انسانی در داوری حذف شود و فناوری جانشین داور بشری گردد. خدمت داوری مجازی که مراکزی مانند AAA و CPR ارائه می‌کنند در واقع یک سرویس مستقل داوری الکترونیکی نیست بلکه همان داوری سنتی است که برای تسهیل و مدیریت آن از فضای مجازی استفاده می‌شود. این در حالی است که تا پیش از شیوع کرونا دغدغه چندان وجود نداشت که حتی چهارچوب‌های نظارتی منسجم و دقیقی برای تسهیل حل اختلاف از طریق فناوری (مرحله اول داوری مجازی) طراحی شود، اما پس از شروع بحران کرونا، مراکز حل اختلاف جایگزین مجبور شدند تا اولاً اصول دادرسی منصفانه در رابطه با داوری ویدئوکنفرانس را شناسایی کنند و ثانیاً قوانینی را برای رعایت این اصول و استانداردهای فنی در راستای مدیریت هزینه و زمان در داوری وضع کنند. بنابراین در گفتار بعدی اصول داوری ویدئوکنفرانسی شناسایی می‌شود و پس از آن به الزامات داوری ویدئوکنفرانسی در راستای رعایت اصول دادرسی منصفانه‌ای مثل اصل تناظر و رازداری و برطرف نمودن چالش‌های فنی پرداخته می‌شود.

۲- اصول داوری ویدئوکنفرانسی

اگرچه برگزاری جلسات داوری به صورت ویدئوکنفرانس بهترین راهکار برای مقابله با معضل کرونا است؛ اما باید توجه داشت که استفاده از فناوری در داوری مجازی

همچون شمشیری دو لبه است؛ زیرا در چنین داوری مشارکت طرفین به صورت الکترونیکی است و گردش اطلاعات سریع است، پس اگر دو اصل تناظر^{۱۱} و رازداری^{۱۲} در داوری مجازی تضمین نشود، همین فناوری سریع و کم‌هزینه عامل اختلافات وسیع و مشکلات پیچیده برای طرفین خواهد شد.

احترام به اصل تناظر بدین معنی است که هر یک از اصحاب دعوا باید علاوه بر فرصت مناقشه قرار دادن ادعاهای طرف مقابل، استدلالات خود را نیز مطرح کند (شمس، ۱۳۸۱، ص. ۷۰)، بنابراین در داوری مجازی لازم است چنانچه یکی از اصحاب دعوا اسناد الکترونیکی را برای داور ارسال کرد، برای طرف دیگر نیز همان اسناد را ارسال کند یا موسسه داوری این ارسال را انجام دهد. همچنین اگر یک طرف آشنایی کاملی با داوری مجازی ندارد و پاسخی ارسال می‌کند که در حالت عادی چنین امری را انجام نمی‌داد، داور باید این پاسخ را نادیده بگیرد. ترتیب اثر دادن به چنین پاسخی به معنای جانب‌داری داور از طرف مقابل است. همچنین، گاهی برای رعایت اصل تناظر لازم است داور با اصحاب دعوا در یک «گپ‌سرا^{۱۳}» ملاقات کند تا مبادلات بین داور و اصحاب دعوا به طور همزمان و نه پی‌درپی انجام گیرد. در این صورت اصحاب دعوا باید از امکانات فنی برابری برخوردار باشند و کیفیت ارتباط یکسانی داشته باشند؛ زیرا ممکن است کیفیت ارتباطات یک طرف ضعیف‌تر از دیگری باشد و محرومیت یک طرف از ارائه ادله خود در طول جلسه الکترونیکی را سبب شود. علاوه بر این، برخی از جزئیات مانند تمرکز دوربین وب می‌تواند بر درک داور از پاسخ‌های ارائه شده تأثیر بگذارد. برای مثال اگر وب‌بین^{۱۴} بر روی چهره متمرکز باشد می‌تواند زبان بدن ارائه‌دهنده را اغراق‌آمیز جلوه دهد؛ بنابراین لازم است حتی از جهت فاصله عدسی و زاویه دید دوربین دقیقاً یکسان باشد. توجه به اهمیت چنین نکات ظریفی در داوری مجازی نشان می‌دهد که حداقل باید دستورالعملی استاندارد و دقیق برای جلسات داوری الکترونیکی تصویب شود (Cachard, 2003, p. 35).

لزوم رازداری و محرمانه ماندن مراحل داوری مجازی دغدغه تمامی افراد دخیل در داوری مجازی از جمله داوران و اصحاب دعوا است؛ زیرا ممکن است رایانه‌ها خراب شوند یا هکرها بتوانند به پایگاه داده‌ها وارد شوند، یا ویروس‌ها به فرایند داوری و پرونده‌های دیجیتال آسیب برسانند یا اینکه پیام‌ها و داده‌ها مورد پیگیری، شنود،

دستکاری، در دسترس، بارگیری یا تخریب قرار گیرند. علاوه بر این حفاظت از پردازش داده‌ها نیز حائز اهمیت است؛ زیرا اغلب در داوری برخط اطلاعات جنبه اثباتی دارند و در بسیاری از موارد، مدارک مستنداتی هستند که به صورت الکترونیکی تبادل شده‌اند لذا تنها شواهد موجود می‌باشند. حال اگر چنین سندی جعل شود، داور نمی‌تواند آن را به عنوان مدرک بپذیرد. برای مثال، وقتی وجود قرارداد خرید و فروش برخط یا شرایط آن مورد اختلاف است، یکی از طرفین مجبور است وجود و محتوای آن را از طریق دریافت پیشنهاد یا پذیرش مخاطب اثبات کند. در صورت عدم وجود تدابیر امنیتی ضد جعل، طرف مقابل می‌تواند ادعا کند که سند الکترونیکی ارائه‌شده جعلی است یا اینکه صفحه اینترنتی شامل اطلاعات مربوط به شرایط معامله پس از اتمام معامله تغییر یافته است (LAVI, 2016, p. 906). بنابراین ارائه‌دهندگان داوری مجازی باید به طرفین داوری مجازی تضمین دهند ارتباطاتی که در طی فرایند داوری صورت می‌پذیرد، محافظت شده و محرمانه خواهد ماند. برای این منظور می‌توان از فناوری‌های تأیید هویت، امضاهای دیجیتال و روش‌های رمزنگاری بهره برد. به‌کارگیری این روش‌ها با توجه به توسعه جلسات مجازی (اعم از کنفرانس‌های صوتی یا تصویری) در بین داوران بسیار ضروری است (Adnan, 2017, p. 127). با این همه حتی با تحقق دو اصل تناظر و رازداری همچنان ممکن است بسیاری نتوانند به سیستم داوری مجازی اعتماد کنند. به‌خصوص در داوری‌هایی که به رأی الزام‌آور ختم می‌شود، ملاقات چهره‌به‌چهره حس اعتماد بیشتری در اصحاب دعوا ایجاد می‌کند. دلیل این امر فقدان قوانین جهانی و ملی است که فرایند داوری مجازی را تنظیم کند، بر الزامات امنیتی آن نظارت نماید و ارائه‌دهندگان خدمات داوری مجازی را آموزش دهد. به‌علاوه اینکه در نتیجه نبود چنین قوانینی خطر خدمات داوری مجازی غیرحرفه‌ای و نامناسبی افزایش می‌یابد که البته اعتماد افراد به داوری مجازی را بیش از گذشته از بین می‌برد (Navlani, 2013, p. 12). از این جهت لازم است که فرایند داوری مجازی در مراکز داوری آمریکا، به عنوان مراکز پیشرو در صنعت داوری بررسی شود تا مشخص شود مراحل داوری مجازی چگونه مدیریت می‌شود، بدون آنکه دو اصل تناظر و رازداری فدای سرعت و هزینه کم داوری مجازی شود. حال باید دید که در دستورالعمل‌های منتشره مراکز داوری آمریکا و اتاق ایران، این دو اصل اساسی داوری یعنی تناظر و رازداری تا چه میزان تضمین شده است؟

۳. مراحل داوری ویدئوکنفرانسی

پس از اینکه طرفین در مورد داوری ویدئوکنفرانسی و جزئیات آن توافق کردند، می‌توانند تشکیل داوری را درخواست دهند. پس از آن، جلسات استماع دعوا در فضای ویدئوکنفرانس تشکیل می‌شود. برای تشکیل این جلسات پیش‌بینی یک‌سری تمهیدات پیش از شروع جلسات داوری لازم است همچنین اقداماتی نیز برای تشکیل بی‌نقص جلسات و رفع مشکلات فنی در حین اجرای داوری ضروری است که در ادامه بیان می‌شود.

۳-۱. توافق‌نامه داوری ویدئوکنفرانسی

بنا بر قاعده، تشکیل داوری بر پایه توافقی طرفینی است که در قالب قرارداد منعقد می‌شود و همان‌گونه که قرارداد داوری سنتی می‌تواند بر روی کاغذ و یا به صورت الکترونیکی ایجاد شود، توافق‌نامه داوری مجازی نیز می‌تواند به هر دو صورت تشکیل شود، اما به طور طبیعی و غالب، به‌خصوص در ایام کرونایی، توافق‌نامه‌های داوری مجازی به صورت الکترونیکی و آن‌لاین تشکیل می‌شوند. در ماده ۷ قانون داوری تجاری بین‌المللی، «موافقتنامه داوری باید طی سندی به امضای طرفین رسیده باشد، یا مبادله‌نامه، تلکس، تلگرام، یا نظایر آن بر وجود موافقتنامه مزبور دلالت نماید...». عبارت «نظایر آن» توافق‌نامه برخط را نیز شامل می‌شود. همان‌گونه که مرکز داوری اتاق ایران از متقاضیان داوری خواسته است برای ثبت درخواست خود به تارنمای مرکز مراجعه کند (ACIC)، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، (۱۳۹۹). البته برای تشکیل داوری ویدئوکنفرانسی علاوه بر رضایت طرفین برای ارجاع اختلاف به داوری لازم است طرفین درباره مواردی مانند برگزاری داوری به صورت مجازی، انتخاب سکوی^{۱۴} برگزارکننده داوری، میزان دخالت عناصر الکترونیکی، ریسک امنیتی و حریم خصوصی نیز توافق کنند. برای مثال در ماده ۱ (الف) قانون نمونه دادرسی مجازی از طریق ویدئوکنفرانس AAA آمده است:

(الف) اصحاب دعوا و داوران توافق می‌کنند که جلسه رسیدگی از طریق ویدئوکنفرانس انجام شود.

(ب) اصحاب دعوا توافق می‌کنند که تحقیقات خود را به طور مناسب و کافی از طریق

[ذکر نام نرم‌افزار] بنا بر پیشنهاد خود طرفین به صورت دادرسی ویدئوکنفرانس انجام دهند و هر گونه احتمال خطر استفاده از [نام بسترهای نرم‌افزاری]، از جمله خطرات مربوط به امنیت، حریم خصوصی یا محرمانه بودن آن را بپذیرند (AAA-ICDR, 2020, Model Order And Procedures For A Virtual Hearing Via Videoconference).

توافق بر روی جزئیات داوری ویدئوکنفرانسی بسیار ضروری است، زیرا اولاً سیر حرکت داوری و اعتبار هر مرحله آن را مشخص می‌کند و ثانیاً از مناقشات و کارشکنی‌های بعد از اختلاف جلوگیری می‌کند و در نتیجه کارآمدی و سرعت داوری را تضمین می‌کند. در راهنمایی مرکز داوری اتاق ایران به لزوم تعیین مواردی مانند انتخاب بستر نمایش ویدئویی، نقش میزبان، زمان جلسه، نحوه دسترسی و فعالیت شرکت‌کنندگان و نحوه اشتراک‌گذاری اسناد اشاره شده است. اما متأسفانه به نقش توافق‌نامه در ذکر جزئیات توجه نشده است درحالی‌که کاهش زمان و هزینه در داوری رابطه مستقیمی با استحکام توافق‌نامه داوری دارد (ACIC، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹).

نکته دیگر اینکه گاهی اوقات، طرفین درباره برگزاری داوری ویدئوکنفرانس توافق نکرده‌اند، در این صورت آیا دادگاه می‌تواند بدون رضایت طرفین دستور به اجرای داوری برخط دهد؟ مشهور است که «داوری مخلوق قرارداد است»^{۱۵} اما آیا این بدان معناست که تمامی روند داوری باید طبق توافق متقابل به پیش رود؟ طرفین توافق کرده‌اند که اختلاف خود را به داوری ارجاع دهند تا در نهایت به تصمیمی برای الزام یک طرف به نفع طرف دیگر برسند. پس اگر هسته داوری توافق باشد این دیگر داوری نخواهد بود، بلکه میانجی‌گری است (Aragaki, 2016, p. 10). چنانچه در موارد متعددی قانون‌گذاران توافق طرفین را کنار گذاشته‌اند، مانند انتخاب داور توسط دادگاه یا سازمان داوری، صدور دستور موقت، قبول یا رد اعتراض یک طرفین توسط داور و یا موارد دیگری که داور باید با توجه به شرایط نسبت به تسریع در داوری تصمیم بگیرد از این جهت نباید دستور داوران برای برگزاری جلسات داوری به صورت مجازی را امری خلاف توافق دانست، بلکه باید از قوانین که به داوران شهادت تصمیم برای تسریع در داوری می‌بخشد، حمایت کرد. جای تأسف است که نهادی مانند

داوری که قرار است جایگزینی سریع و ارزان محاکم دولتی باشد، به دلیل ترس از بازخواست و ابطال رأی با اطلاع‌های برنامه‌ریزی شده یک طرف مواجه می‌شود (Morton, 2016, p. 109). دستور داور به برگزاری جلسات داور از طریق کنفرانس ویدئو می‌تواند داور ارزان و سریع را در زمانه بحران کرونا تضمین کند. همان‌گونه که AAA در ماده ۱ (ب) قانون نمونه دادرسی مجازی از طریق ویدئوکنفرانس خود آورده است: اگر تمامی طرفین درباره برگزاری جلسات دادرسی به صورت ویدئوکنفرانس توافق نکرده باشند، در این صورت داور می‌تواند دستور به برگزاری جلسات ویدئوکنفرانسی دهد: الف. داور بدین وسیله دستور می‌دهد که جلسه رسیدگی در این پرونده از طریق ویدئوکنفرانس [نام بسترهای نرم‌افزاری] مطابق رویه‌های ذکر شده در زیر انجام شود. ب. داور اعتراضات خواهان، خواننده و طرف‌های دیگر درباره برگزاری جلسه را از طریق [نام بسترهای نرم‌افزاری] ذکر می‌کند. با این وجود، داور تشخیص داده است که انجام دادرسی از طریق ویدئوکنفرانس یک جایگزین مناسب برای یک جلسه حضوری با توجه به بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ و سفارش در خانه ماندن و محدودیت‌های سفر می‌باشد؛ و اینکه فناوری ویدئوکنفرانس فرصتی عادلانه و معقول را برای حضور در پرونده به اصحاب دعوا فراهم می‌کند و به جلسه دادرسی اجازه می‌دهد به جای تعویق جلسه رسیدگی به تاریخ آینده، در تاریخ‌هایی که قبلاً تعیین شده بود، برگزار شود (AAA-ICDR, 2020, Model Order And Procedures (For A Virtual Hearing Via Videoconference)). مرکز داورى اتاق ایران به نقش تصمیم داور اشاره نکرده است اما در اطلاعیه مورخ ۱۳۹۹/۲/۱۵ آمده است: «چنانچه برگزاری جلسات به هر علت به صورت حضوری ممکن نباشد، یا طرفین توافق خود را به برگزاری جلسات به صورت برخط اعلام کند، رعایت موارد ذیل از سوی داوران و طرفین الزامی است...» (ACIC، اطلاعیه شماره ۲ مرکز داورى اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۹). به این طریق در عرض رضایت طرفینی به عدم امکان برگزاری جلسات به صورت حضوری اشاره می‌شود. به نظر می‌رسد این مطلب در راستای مأموریت سازمان‌های داورى در اداره جلسات داورى است چنانچه در ماده ۱۳۴ پیش‌نویس قانون جامع داورى آمده است که «ارجاع دعوا به سازمان داورى یا اشاره به اختیارات و تکالیف داور در این قانون یا توافق طرفین در داورى سازمانی، به

منزله اعطای اختیارات لازم به سازمان داوری می‌باشد». نحوه تشکیل جلسات داوری نیز از جمله مواردی است که می‌تواند در جمله اختیارات سازمان‌های داوری قرار داشته باشد و چنانچه مقرراتی در این باره تنظیم کرده باشد بر طرفینی که بر مقررات سازمان توافق کرده‌اند، الزامی است. به‌علاوه اینکه مطابق تبصره ماده ۷ پیش‌نویس قانون جامع داوری «تصمیم سازمان داوری که برای مدیریت فرایند داوری اتخاذ شود قابل اعتراض در دادگاه نیست».

۲-۳. درخواست تشکیل داوری

جدای از بحث توافق فی‌مابین طرفین در خصوص ارجاع به داوری، هرگاه یکی از طرفین که خواستار تشکیل داوری باشد باید درخواست خود را به طرف مقابل و سازمان داوری، در فرض داوری سازمانی، اعلام کند. تا پیش از شیوع کرونا امکان درخواست حضوری در مراکز داوری بود، اما در حال حاضر بسیاری ترجیح بر ارسال الکترونیکی درخواست‌های داوری است. چنانچه AAA-ICDR (Online filing and invoicing, 2020) و ICSID (Message Regarding COVID-19, 2020) به‌طور صریح اعلام کرده‌اند که درخواست‌های تشکیل داوری و هر نوع سندی که برای شروع داوری لازم است صرفاً به صورت ارسال الکترونیکی پذیرفته می‌شود. مطابق درخواست این مراکز کاربران باید فرم تشکیل پرونده را تکمیل و بارگذاری کنند. سپس نسخه‌ای از توافق‌نامه ارجاع به داوری یا میانجی‌گری را بارگذاری کنند و در نهایت با ابزارهای پرداخت برخط هزینه مناسب را پرداخت کنند. AAA همچنین برای سهولت کاربران راهنمایی را نیز منتشر کرده است (AAA-ICDR, 2020, How To File Your Arbitration Case). مرکز داوری اتاق ایران در این باره سخت‌گیری زیادی نشان نداده است، با وجود آنکه به مراجعین خود توصیه کرده است که برای پیگیری روند پرونده خود به تارنمای مرکز مراجعه کنند اما امکان مراجعه حضوری را همراه با رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی فراهم کرده است تا در مواردی مانند نیاز به توضیح یا بالا بودن حجم ضامته دادخواست بتوانند حضوری به مرکز رجوع کنند (ACIC، اطلاعیه شماره ۲) مرکز داوری اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱۳۹۹). اگرچه فراهم کردن امکان مراجعه حضوری یک حسن برای مرکز داوری اتاق ایران

است اما باید در نظر داشت که لازمه رعایت حقوق اصحاب دعوا این است که فرصت مساوی و برابر برای طرفین وجود داشته باشد تا از حقوق خود دفاع کنند؛ بنابراین چنانچه یک طرف این امکان را می‌یابد که با مراجعه حضوری توضیحات لازم برای روند پرونده بیان کند یا دادخواست و دفاعیه خود را به صورت حضوری ارائه دهد، طرف دیگر نیز باید بتواند از فرصت برابر برای مراجعه حضوری استفاده کند.

۳-۳. جلسات استماع دعوا به صورت ویدئوکنفرانس

پس از درخواست تشکیل جلسات داوری به صورت ویدئوکنفرانسی، یک‌سری تمهیدات لازم است تا جلسات استماع دعوا بدون مشکل فنی و به صورت کارآمد برگزار شود. بسیاری از مراکز داوری راهنمایی‌ها و دستورالعمل‌های مشخصی را برای تشکیل جلسات ویدئوکنفرانس ارائه کرده‌اند. این دستورالعمل‌ها را می‌توان به سه بخش تقسیم کرد:

- ۱- مقدماتی که پیش از تشکیل جلسه باید فراهم شود.
- ۲- دستورات که در حین برگزاری جلسه باید رعایت شود.
- ۳- دستوراتی که در صورت نقص فنی در جلسه باید انجام گیرد.

۳-۳-۱. مقدمات پیش از تشکیل جلسه

این مقدمات در راستای اجرای بدون نقص جلسه استماع دعوا و امکان ایجاد فرصت برابر برای طرفین اختلاف و ایجاد زمینه برای داوری بدون جانب‌داری همراه با رازداری است. این مقدمات شامل ارسال دعوت‌نامه الکترونیکی، انتخاب بستر نرم‌افزاری، آزمایش سیستم، فراهم کردن زمینه‌های پشتیبانی از جلسه و ممانعت از حضور بی‌اجازه دیگران است.

الف. ارسال دعوت‌نامه الکترونیکی

برای اینکه شرکت‌کنندگان بتوانند در زمان مقرر در جلسه مجازی حاضر شوند، باید پیوند (لینک) جلسه و رمز عبور آن را در اختیار داشته باشند. بدین جهت سازمان‌های داوری باید دعوت‌نامه‌های الکترونیکی را برای طرفین ارسال کنند؛ برای مثال AAA در ماده ۳ (a) قانون نمونه دادرسی مجازی از طریق ویدئوکنفرانس مقرر می‌دارد که مدیر

پرونده یا یکی از اعضای داوری، شرکت‌کنندگان را از طریق پیام‌نگار دعوت می‌کند تا به جلسه [نام بستر نرم‌افزاری] بپیوندند. به منظور تسهیل ارسال دعوت‌نامه‌های الکترونیکی برای جلسه دادرسی، ظرف مدت توافق‌شده، اصحاب دعوا باید لیستی از نام هر شرکت‌کننده و آدرس پست الکترونیکی و شماره تلفن ایشان را به AAA ارسال کنند. همچنین برای اینکه امنیت جلسه حفظ شود، برای ورود به جلسه باید رمز عبور وارد شود که این رمز صرفاً در اختیار شرکت‌کنندگان مجاز قرار خواهد گرفت و شرکت‌کنندگان نیز اجازه ندارند که پیوند جلسه یا رمز عبور را به اشتراک بگذارند (AAA-ICDR, 2020, Model Order And Procedures For A Virtual Hearing) (Via Videoconference) FINRA, 2020, Arbitrator Resource Guide) در (for Virtual Hearings). ارسال دعوت‌نامه الکترونیکی و رمز ورود در داوری ویدئوکنفرانس در راستای ایفای صحیح ابلاغ به طرفین داوری است. بلکه از اهمیت دو چندانی برخوردار است. اولین قدم برای داشتن داوری بدون چالش فنی ارسال صحیح دعوت‌نامه و رمز است. از این جهت از مهم‌ترین ارکان دادرسی عادلانه محسوب می‌شود. بنابراین برای تضمین حقوق افراد در دادرسی وجود مقرراتی مشخص در این‌باره بسیار ضروری است. به خصوص که کیفیت اشتراک رمز و لینک جلسه رابطه مستقیمی با تضمین اصل رازداری دارد. در صورتی که خطایی در اشتراک رمز صورت بگیرد محرمانگی جلسات داوری به خطر می‌افتد و همچنان گذشت، حفظ اسرار در داوری امری بسیار برای طرفین داوری به خصوص دعاوی تجاری است. متأسفانه مراکز داوری ایران و قوانین داوری در این‌باره مقرر و یا دستورالعملی ندارند و تنها مرکز داوری اتاق ایران تعریف رمز عبور برای حضور در فضای مجازی و اتاق جلسه استماع لازم دانسته است (ACIC)، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹). درحالی‌که لازمه اطلاع‌رسانی صحیح و فراهم آوردن فضای امن داوری تنظیم دستورالعمل‌هایی برای ارسال دعوت‌نامه و تعیین رمز عبور منحصره‌فرد برای شرکت در جلسات است.

ب. انتخاب بستر نرم‌افزاری

مراکز داوری مستقر در آمریکا مانند: CPR () ADR in the Time of COVID-19,

Finra, 2020, Arbitrator Resource Guide for Virtual) FINRA, (2020 Resolve Your Dispute At JAMS Via Videoconference) JAMS و (Hearings Or Conference Call, 2020) بستریهای نرم‌افزاری مشخصی را مانند زوم برای برگزاری جلسات داوری پیشنهاد می‌کنند. مرکز داوری اتاق ایران نیز بستریهای گوناگونی برای خدمات کنفرانس ویدیویی پیشنهاد کرده است. توصیه این مرکز برای انتخاب بستر نرم‌افزاری میزان آشنایی و دسترسی سازمان‌های داوری و حاضرین در جلسه است (ACIC)، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، (۱۳۹۹). اهمیت تعیین بستر نرم‌افزاری صرفاً در میزان آشنایی و دسترسی خلاصه نمی‌شود هر چند توصیه حیاتی برای برگزاری داوری ویدئوکنفرانس بدون چالش است اما باید به امکاناتی که این بسترها برای کاربران خود فراهم می‌کنند نیز توجه کرد. فرصت گفتگو، چت، ارائه محتوا و اتاق‌های جداگانه، محدودیت کاربران، کیفیت اشتراک صدا و تصویر و هزینه تحت تأثیر نوع سکوی انتخابی است و همین امر نقش مهمی در تضمین اصول دادرسی عادلانه مانند فرصت برابر طرفین برای دفاع، مدیریت زمان و هزینه، درک داوران و اعتبار داوری دارد. همچنین بستر نرم‌افزاری در حفظ رازداری و امنیت نقش اساسی دارد.

ج. آزمایش سیستم

پیش از شروع جلسات مجازی باید سیستم‌های شرکت‌کنندگان آزمایش شود تا در صورت وجود اختلال در برقراری اتصال یا تجهیزات، پیش از جلسه برطرف شود. چنانچه مطابق ماده ۳ (b) قانون نمونه دادرسی مجازی از طریق ویدئوکنفرانس AAA، حداقل یک هفته پیش از جلسه استماع دعوی مجازی، یکی از داوران باید سیستم ویدئوکنفرانس همه داوران را آزمایش کند و از امکان اتصال و عملکرد درست سیستم‌های صوتی و تصویری مطمئن شود این آزمایش شامل توجه به تنظیمات دوربین، روشنایی، تأخیر در زمان، وضوح، میزان صدا، بازخورد و سایر اختلالات صدا است. مسئولیت آزمایش سیستم ویدئوکنفرانس هر یک از طرفین نیز با خود ایشان است و برای این منظور باید یک شاهد، شخص ثالث یا یکی از شرکت‌کنندگان، تضمین دهد که کلیه تجهیزات لازم بررسی شده است. علاوه بر این هر شرکت‌کننده

نیز موظف است که تجهیزات خود را آزمایش کند تا بهترین ارتباط صوتی را - از طریق تلفن، از طریق بلندگوهای رایانه یا میکروفون، یا با هدفون یا بدون آن - برقرار کند (AAA-ICDR, 2020, Model Order And Procedures For A Virtual Hearing Via Videoconference). متأسفانه مرکز داوری اتاق ایران به یک توصیه ساده درباره برگزاری یک جلسه تمرین برای رفع مشکلات پیش از جلسه اصلی اکتفا کرده است (ACIC، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹) و در مورد جزئیات تشکیل جلسه آزمایشی و نکاتی که باید چک شود و مسئولیت رفع عیب سیستم‌ها ساکت است.

د. فراهم کردن زمینه‌های پشتیبانی از جلسه

با وجود تمام این تدابیر ممکن است اشکالات پیش‌بینی نشده‌ای در حین برگزاری جلسات برای یکی از شرکت‌کنندگان پدید آید، از این جهت لازم است مراکز داوری جلسات داوری را به طرقی دیگر پشتیبانی کنند. همان‌گونه که ICSID زمینه ارتباطات تلفنی را در امکانی که دسترسی به اینترنت ضعیف است، فراهم کرده است (ICSID, 2020, A Brief Guide to Online Hearings at ICSID)، مرکز داوری اتاق ایران نیز دسترسی به یک خط تلفن آزاد جهت برقراری ارتباط فوری با سایر داوران و همکاران نیز ضروری دانسته است (ACIC، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹). به نظر می‌رسد، با توجه با اینکه وظیفه اصلی سازمان‌های داوری مدیریت فرایند داوری است زمینه‌های پشتیبانی از جلسات ویدئوکنفرانسی نیز از مسئولیت‌های سازمان‌های داوری است.

ه. ممانعت از حضور بی‌اجازه دیگران

یکی از دغدغه‌های طرفین اختلاف ورود افراد غیرمجاز به جلسات داوری و افشای اطلاعات محرمانه است، از این نظر برخی مؤسسات داوری مانند AAA اصحاب دعوا را موظف می‌کنند که ظرف مدت توافق‌شده برای داوران و تمامی طرفین مشخص کنند که چه کسانی در جلسات شرکت می‌کنند یا می‌توانند صدای جلسات داوری را بشنوند. همچنین لازم است طرفین در مورد اینکه چه کسانی می‌توانند در جلسه حاضر

شوند و یا در آن مشارکت داشته باشند یا صوت جلسات را بشنوند، از قبل توافق کنند؛ بنابراین هیچ‌کس بدون رضایت قبلی همه طرفین و داور حق حضور در جلسه و استماع آن را ندارد. مطابق راهنمایی صادرشده از سوی مرکز داوری اتاق ایران، طرفین موظفند لیست شرکت‌کنندگان را از قبل اعلام کنند و میزبان نیز باید اطمینان حاصل کند که افراد غیرمجاز در جلسه حضور پیدا نکنند (ACIC)، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، (۱۳۹۹).

و. تعیین میزبان

یکی از اقداماتی که برخی مراکز داوری مانند JAMS (Resolve Your Dispute At) JAMS Via Videoconference Or Conference Call, 2020) پیش از شروع جلسات لازم می‌دانند، تعیین میزبان جلسات است که مسئولیت مدیریت جلسات داوری را بر عهده دارد و بالتبع دسترسی بیشتری از سایر شرکت‌کنندگان برای ضبط جلسه یا کنترل ورود شرکت‌کنندگان یا ایجاد اتاق‌های مجازی و غیره دارد. مطابق دستورالعمل FINRA هیئت داوری برای تنظیم جلسه باید ۱۵-۳۰ دقیقه زودتر در جلسه حاضر شوند و مدیر پرونده میزبان جلسه مجازی خواهد بود، مگر اینکه هیئت داوری یکی از داوران را به عنوان میزبان تعیین کرده باشند. میزبان اختیارات ویژه‌ای مانند ضبط، اداره روابط شرکت‌کنندگان، مدیریت اتاق‌های استراحت و اتاق انتظار را در اختیار دارد. چنانچه یکی از داوران میزبانی جلسات را بر عهده داشته باشد، دستیار پشتیبانی نیز مداوم در طول دادرسی مجازی حاضر خواهد بود (Finra, 2020, Arbitrator Resource Guide for Virtual Hearings). مرکز داوری اتاق ایران لازم دانسته است که از بین سازمان داوری، داور، کارمندان فناوری اطلاعات یا ترکیبی از آنها میزبانی برای جلسات تعیین و سطح کنترل میزبان بر جلسه رسیدگی برخط مشخص شود، مانند کنترل میکروفون‌ها، خاموش کردن دوربین‌ها و نیز کنترل افرادی که به اتاق جلسه رسیدگی رفت‌وآمد می‌کنند (ACIC)، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، (۱۳۹۹).

۳-۲-۳. دستورات حین برگزاری جلسات داوری

در زمان برگزاری جلسات داوری مجازی مدیریت نظم جلسه و حفاظت از دو اصل تناظر و رازداری بسیار سخت‌تر از فضای واقعی است. از این جهت مراکز داوری باید تدابیری بیاندیشند تا نظم جلسه حفظ و اصول دادرسی رعایت شود؛ برای مثال در دستورالعمل FINRA آمده است که لزوم رازداری در جلسات داوری ایجاب می‌کند که اصحاب دعوا، نمایندگان ایشان، شاهدان و سایر افراد مرتبطی که اجازه شرکت در دادرسی را دارند، حق استفاده از پس‌زمینه‌های مجازی را ندارد تا هیئت داوران بتواند مکان کنفرانس ویدئویی را به وضوح ببیند و اطمینان حاصل کند که هیچ شرکت‌کننده غیرمجازی وجود ندارد. همچنین با شروع جلسه داوری و پس از پیوستن همه شرکت‌کنندگان، امکان ورود به جلسه قفل می‌شود تا از حضور سایر شرکت‌کنندگان جلوگیری شود (Finra, 2020, Arbitrator Resource Guide for Virtual Hearings). در طول ویدئوکنفرانس، شرکت‌کنندگان همیشه باید در مقابل دوربین باشند. اگر دو یا چند نفر در اتاق با هم در جلسه دادرسی شرکت می‌کنند، باید از یک دوربین واحد استفاده کنند به نحوی که تصویری با کادر صحیح را به نمایش گذارند و اگر نه تصویر کل اتاق را ارائه دهند. به علاوه بنا به درخواست داور، شرکت‌کنندگان ناشناس باید با نشان دادن کارت شناسایی به دوربین و پاسخ دادن به سؤالات داور، احراز هویت شوند (Finra, 2020, Arbitrator Resource Guide for Virtual Hearings). مرکز داوری اتاق ایران نیز از لزوم توافق درباره نحوه مدیریت نمایش ویدیویی به اختصار از لزوم تعیین مدت روشن ماندن دوربین در طول جلسه و میزان دسترسی حاضرین جلسه سخن گفته است (ACIC، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹) و درباره نحوه احراز هویت و حالت حضور شرکت‌کنندگان توصیه‌ای ندارد.

مسئله بسیار مهم در رعایت اصل رازداری بحث ثبت و ضبط جلسات داوری است، مرکز داوری اتاق ایران تنها بر تدارک امکانات ضبط صوت یا فیلم جلسه تأکید کرده است (ACIC، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹)، درحالی‌که ممکن است طرفین ضبط جلسات را برخلاف حفظ

رازداری جلسات بدانند. در قانون نمونه AAA ماده ۲ بیان شده که طرفین و داوران باید درباره ثبت متن و یا ضبط جلسه دادرسی توافق کنند. همچنین طرفین و داور درباره ضبط صدا و تصویر جلسه دادرسی، نام بستر نرم‌افزاری ضبط، میزان دسترس مشاوران و اعضای داوری به محتویات ضبط شده و اینکه آیا این ضبط سابقه رسمی جلسه رسیدگی محسوب شود یا خیر، توافق می‌کنند. علاوه بر این طرفین و داوران متعهدند که خلاف توافق‌نامه، صوت، تصویر یا عکس از صفحه ذخیره نکنند، یا صوت و تصویر کل دادرسی یا هر قسمت از آن را در اختیار دیگران قرار ندهند و نیز اینکه طرفین و داوران تضمین می‌کنند که تمامی افرادی که برای حضور در جلسه دعوت کرده‌اند، از این ممنوعیت ضبط اطلاع دارند و آن را رعایت می‌کنند (AAA-ICDR, 2020, Model Order And Procedures For A Virtual Hearing Via Videoconference).

الف. اشتراک اسناد و مدارک در جلسه مجازی

در داوری مجازی این انتظار وجود دارد که رد و بدل کردن مدارک بدون کاغذ و به صورت کاملاً برخط باشد که همین امر می‌تواند احتمال شیوع کووید-۱۹ را کاهش دهد. بسیاری از سیستم عامل‌هایی که در کنفرانس‌های ویدئویی استفاده می‌شوند برای کاربران خود امکاناتی مانند اشتراک‌گذاری صفحه نمایش، پخش اسلاید و بازنمایش صفحات نمایشگر را فراهم کرده‌اند. به جهت تضمین اصل تناظر و مدیریت کارآمد جلسه لازم است پیش از شروع جلسات داوری صفحات و اسلایدها پخش شوند. علاوه بر این ممکن است در جلسه داوری اصحاب دعوا یا داوران برای اشتراک اسناد با مشکلی مواجه شوند بنابراین مشابه آنچه که در دستورالعمل FINRA آمده است (Finra, 2020, Arbitrator Resource Guide for Virtual Hearings)، همواره باید در جلسات داوری یک دستیار پشتیبانی حاضر باشد. همچنین باید اصحاب دعوا پیش از شروع جلسات توافق کنند که آیا صرفاً مدارکی که از پیش فهرست شده‌اند، مجاز برای نشان دادن هستند یا ارائه اسناد که در فهرست ارائه وجود نداشته، نیز در دادرسی مجازی معتبر است؟ و اینکه درباره اصل رازداری، توافق کنند که چه میزان محدودیت برای اشتراک‌گذاری اسناد لازم است. البته باید تمامی شرکت‌کنندگان از جمله شاهدان درباره شرایط محرمانه بودن اطلاعات رضایت داشته باشند. در مواردی که اصحاب

دعوا و دادگاه، به دلیل اصل رازداری، به شاهدان اجازه دسترسی به مدارک و اشتراک آنها را پیش از جلسات نمی‌دهند، این امکان در جلسات داوری فراهم است که دستیار پشتیبان اسناد و مدارک را به صورت الکترونیکی در نمایشگر به شاهد نشان دهد که در این صورت شاهد حاضر همان زمان کل صفحه نمایش داده شده را مطالعه کند. به علاوه، دستیار پشتیبان می‌تواند توجه شاهد را به وسیله گزینه «تلاستاتور»^{۱۶} به بخش‌های مشخصی از متن جلب کند (Shook, 2020, p. 5). راهکاری که مرکز داوری اتاق ایران برای تضمین اصول دادرسی منصفانه و اصل تناظر و رازداری در مورد اشتراک اسناد ارائه کرده است بدین ترتیب است: «نحوه به اشتراک‌گذاری اسناد و مدارک (نسخه‌های فیزیکی یا در اتاق داده‌های مجازی) را تعیین کنید. در صورت امکان، نسخه‌ای از مدارک را در یک مجلد آماده و شماره‌گذاری کنید و هنگام استفاده و ارجاع به نسخه الکترونیکی مدارک، به شماره صفحه در مجلد مدارک اشاره کنید (ACIC، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹). خوب است که مرکز در کنار توصیه به تعیین نحوه اشتراک مدارک درباره جزئیات آن مانند نحوه حل مشکلات فنی اشتراک‌گذاری، میزان دسترسی تعیت پشتیبان، مدارک مجاز برای اشتراک و اعتبار آنها و نحوه نمایش مدارک به شاهد و میزان دسترسی وی راهنمایی‌هایی ارائه می‌کرد. این موارد نقش کلیدی در حفاظت از اصل رازداری در جلسات دادرسی به عنوان یکی از حقوق بنیادین طرفین اختلاف دارد.

ب. استماع شاهدان

اولین وظیفه مراکز داوری در راستای مدیریت جلسات استماع شهادت این است که زمینه استماع شاهد را به طور کامل فراهم کنند. در این باره در دستورالعمل FINRA آمده است که هیئت داوران باید به نمایندگان اصحاب دعوا توصیه کنند که قبل از موعد شهادت، با شهود خود تماس بگیرند تا آنها بتوانند به ویدئوکنفرانس بپیوندند. علاوه بر این، برای استماع شهادت به میزبان نیاز است تا امکان ورود شاهد به ویدئوکنفرانس را فراهم کند. در هنگام استماع شهادت، هیئت داوری می‌توانند از شاهدان بخواهند که کل اتاقی را که در آن حاضر هستند به دوربین نشان دهند تا هیچ‌کس دیگری در اتاق حضار نباشد (Finra, 2020, Arbitrator Resource Guide)

(for Virtual Hearings). متأسفانه مرکز داوری اتاق ایران در این باره راهنمایی صادر نکرده است و تنها به نحوه مدیریت جلسه برای حفظ اصل رازداری در هنگام ادای شهادت شهود پرداخته است. مطابق این راهنمایی، مرکز توصیه کرده است «اطمینان حاصل کنید شخص دیگری در اتاق برای راهنمایی شاهد حضور ندارد و برای این منظور دستورالعمل‌هایی را تهیه کنید (به‌عنوان مثال، از دوربین ۳۶۰ درجه استفاده کنید یا از شاهد بخواهید فضای اتاق را نشان دهد)». (ACIC، راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹).

این در حالی است که قانون نمونه دادرسی مجازی از طریق ویدئوکنفرانس AAA در این باره به جزئیات بیشتری توجه کرده است. مطابق ماده ۴ قانون نمونه هیچ شاهدی حق شرکت در دادرسی مجازی را تا زمان استماع شهادت ندارد. همچنین اگر جلسه ضبط می‌شود، طرفی که شاهد را دعوت کرده باید به شاهد خود اطلاع دهد که شهادت وی ثبت خواهد شد. در هنگام ارائه شهادت، شاهد باید به دوربین نشان دهد که در مقابل یک میز خالی نشسته و چهره‌اش به وضوح در فیلم قابل مشاهده است و نیز تا حد امکان، وب بین در مقابل صورت شاهد و نزدیک به او قرار گیرد. علاوه بر این، شاهدان نباید از «پیش‌زمینه مجازی» استفاده کنند و باید مکانی که در آنجا شهادت می‌دهند، قابل مشاهده باشد. شاهدان باید در حین بیان شهادت، مستقیم با دوربین صحبت کنند و از انجام حرکات سریع خودداری کنند. در هر زمان، داور می‌تواند از شاهدان بخواهد که وب‌بین خود را ۳۶۰ درجه بچرخانند و محلی را که شهادت می‌دهند، نمایش دهند تا برای حضار اطمینان حاصل شود که افراد غیرمجاز در آنجا حاضر نیستند. علاوه بر این موارد، در آغاز شهادت، هر شخصی که اجازه حضور در اتاق شاهد را دارد، باید به داور معرفی شود (AAA-ICDR, 2020, Model Order And Procedures For A Virtual Hearing Via Videoconference).

۳-۳-۳. اقدامات لازم در صورت بروز نقص فنی در جلسه

با وجود تمام اقدامات برای اجرای بی‌نقص جلسات ممکن است یک‌سری مشکلات فنی حین جلسه مجازی پیش آید. از این رو AAA در ماده ۶ قانون نمونه پیشنهاد می‌کند که اگر اتصال ویدیوی کنفرانس یکی از شرکت‌کنندگان قطع شد، داور دستور

قطع صدا و خاموشی ویدیو را به مدیر جلسه بدهد و هنگامی که شرکت‌کننده توانست مجدداً به ویدئوکنفرانس بپیوندد، از مدیر جلسه بخواهد که صدا را فعال و ویدیو را روشن کند. همچنین اگر در تصویر مشارکت‌کننده اختلالی ایجاد شود به گونه‌ای که در طی پنج دقیقه ارتباط برقرار نشود، داور دستور «مکث^{۱۷}» جلسه رسیدگی را اعلام می‌کند، در این صورت شرکت‌کنندگان به یک یا چند اتاق انتظار مجازی راهنمایی می‌شوند. با این حال در صورت نیاز برای جابجایی برای هر گونه اتصال مجدد یا رفع مشکلات فنی، طرفین نیز باید موافقت کنند که دادرسی متوقف شود (AAA-ICDR, 2020, Model Order And Procedures For A Virtual Hearing Via Videoconference). مرکز داوری اتاق ایران تنها از لزوم حضور یک تیم پشتیبان فنی در جلسه در صورت پدید آمدن مشکل فنی می‌گوید اما برای مدیریت جلسه تا زمان رفع اشکال و در صورت رفع نشدن مشکل توصیه‌ای ندارد (ACIC, راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی، ۱۳۹۹). در حالی که مشکلات فنی حین برگزاری جلسات دادرسی حقوق دادرسی عادلانه طرفین را تضییع می‌کند و چنانچه راهکار مشخصی در این باره وجود نداشته باشد مدیریت جلسات با حفظ اصول دادرسی منصفانه ناممکن می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

- ۱- از آنجاکه برگزاری جلسات داوری حضوری به دلیل خطر شیوع بیماری کرونا ناممکن شده است برگزاری جلسات داوری به صورت ویدئوکنفرانسی بهترین راهکار است. به خصوص که داوری ویدئوکنفرانسی در واقع همان داوری سنتی است که از فناوری و فضای مجازی استفاده می‌کند.
- ۲- اگرچه مرکز داوری اتاق ایران با انتشار راهنمایی برگزاری جلسات داوری از راه دور، اولین قدم را برای توسعه داوری مجازی در ایران برداشته است اما در مقایسه با دستورالعمل منتشره از سوی مراکز داوری آمریکا چند اشکال اساسی دارد؛ اولاً خطاب توصیه‌ها مشخص نیست و معلوم نیست نقش سازمان داوری، داوران، طرفین و سایر افراد حاضر در جلسه چیست؟ ثانیاً اگرچه عمده اقدامات لازم برای برگزاری جلسات بیان شده است اما جزئیات آن شفاف نیست. ثالثاً درباره اهمیت وجود توافق‌نامه غفلت

شده است. وجود یک توافق‌نامه دقیق با ذکر جزئیات تا حد زیادی از اختلافات و اتلاف وقت و هزینه در داوری می‌کاهد. به خصوص در داوری ویدئوکنفرانسی تعیین مواردی مانند مسئول احراز هویت، میزبان، نحوه شروع و اداره جلسات، میزان دسترسی هر یک از حضار از جمله میزبان، تیم فنی، داور، شهود و طرفین، میزان اعتبار مدارک و نحوه ارائه آن و شیوه محافظت از اطلاعات و امنیت جلسات تأثیر بسیاری در رعایت اصول بنیادین دادرسی مانند اصل تناظر و رازداری دارد.

۳- رعایت اصل تناظر و رازداری در داوری ویدئوکنفرانسی به مراتب سخت‌تر از داوری سنتی است. هر میزان که دستورالعمل‌هایی منتشره برای برگزاری جلسات به جزئیات بیشتری توجه کرده باشند. اصول دادرسی منصفانه بهتر تضمین می‌شوند.

۴- اولین وظیفه سازمان‌های داوری در راستای مدیریت کارآمد جلسات داوری انتشار دستورالعمل‌های دقیق است. در رابطه با داوری ویدئوکنفرانسی لازم است مقررات مشخصی درباره نحوه اطلاع‌رسانی، شروع جلسات، تضمین امنیت، پیش‌بینی رفع مشکلات فنی، پیشنهاد بستر نرم‌افزاری مناسب، تعیین میزبان، نحوه استماع شهادت و ارائه مدارک وضع شود.

۵- لازم است قوانین جامعی درباره داوری سازمانی تنظیم شود که اولاً جایگاه مدیریتی سازمان‌های داوری را مشخص کند، ثانیاً وظایف آن را بیان کند، ثالثاً اطلاعات خدمات داوری مجازی و دستورالعمل‌هایی برای برگزاری جلسات مجازی داوری انتشار یابد.

یادداشت‌ها

1. Email

۲. انجمن داوری آمریکا. بنگرید: <https://www.Adr.Org>
۳. مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری. بنگرید: <https://Icsid.Worldbank.Org>
۴. سازمانی انتفاعی مستقر در ایالات متحده برای خدمات حل اختلاف جایگزین از جمله میانجیگری و داوری است. بنگرید: <https://www.Jamsadr.Com>
۵. مؤسسه بین‌المللی پیشگیری و حل و فصل اختلافات. بنگرید: <https://www.Cpradr.Org>
۶. سازمان تنظیم مقررات صنعت مالی، بنگرید: <https://www.Finra.Org>, Retrieved September 9, 2020
۷. بنگرید: <https://go.adr.org/covid19.html>, Retrieved September 9, 2020

8. ZOOM

۹. برای نمونه می‌توان به چند نوع ارائه‌دهنده داوری مجازی اشاره کرد که سازوکاری کاملاً مجازی دارند؛ نک:

Virtual Courthouse (<http://Virtualcourthouse.Com>)

Internet Arbitration (<http://www.Net-Arb.Com>)

Ecourt (<http://www.Ecourt.Co.Uk>)

ADR.Eu (<http://www.Adr.Eu>)

Zipcourt (<http://www.Zipcourt.Com>)

10. The Principle Of Contradiction

11. The Principle Of Confidentiality In The Arbitration

12. Chat Room

13. webcam

14. Platform

۱۵. "Arbitration Is A Creature Of Contract" این عبارتی معروف در نوشته‌های داوری است که محققین آثار مختلفی از آن برای اعتبار داوری برداشت کرده‌اند.

16. Telestrator

17. Pause

کتابنامه

۱. شمس، عبدالله (۱۳۸۱). اصل تناظر. فصلنامه تحقیقات حقوقی، (۳۶-۳۵)، صص. ۵۹-۸۶.
2. Abdel Wahab, Mohamed (2011). ODR and E-Arbitration-Trends & Challenges. *Eleven International Publishing*, At Available: <https://www.mediate.com/articles/ODRTheoryandPractice18.cfm>, Retrieved September 22, 2020.

3. Adnan, Ahmed (May 2017). Challenges of Electronic Arbitration in Electronic Commerce Transactions. *Multi-Knowledge Electronic Comprehensive Journal for Education and Science Publications (MECSJ)*, ISSUE (2), P. 127.
4. Aragaki, Hiro (2016). Arbitration: Creature of Contract, Pillar of Procedure. *Yearbook on Arbitration and Mediation*, Volume 8.
5. Badiei, Farzaneh (2010). Online Arbitration Definition and Its Distinctive Features. *CEUR Workshop Proceedings*, vol: 684, At Available: ceur-ws.org/Vol-684/paper8.pdf
6. Cachard, Olivier (2003). Dispute settlement. International commercial arbitration. 5.9, Electronic arbitration). *United Nation Conference On Trade And Development*, At Available: <https://digitallibrary.un.org/record/647940>, Retrieved September 23, 2020.
7. Global Arbitration team (13 April 2020). Virtual Hearings in International Arbitration. *Shook, Hardy & Bacon L.L.P.*, At Available: <https://delosdr.org/index.php/2020/05/12/resources-on-virtual-hearings/>, Retrieved September 22, 2020.
8. LAVI, DAFNA (2016). Three Is Not A Crowd: Online Mediation-Arbitration In Business To Consumer Internet Disputes. *Legal Scholarship Repository*, Vol. 37: 3, Page 906.
9. Morton, Peter (2016). Can A World Exist Where Expedited Arbitration Becomes the Default Procedure?. *Arbitration International*, Volume 26 Issue, P. 109.
10. Navlani, Manisha and Agarwal, Rashi (2013). Rethinking online arbitration. *Social Science Research Network*, At Available: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2332784, Retrieved September 23, 2020.

سایت‌های اینترنتی

1. AAA-ICDR, *How to File Your Arbitration Case* (2020). <https://adr.org/adr-resources>, Retrieved September 23, 2020.
2. AAA-ICDR, *Model Order And Procedures For A Virtual Hearing Via Videoconference* (2020). www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA270_AAA-ICDR_Model_Order_and_Procedures_for_a_Virtual_Hearing_via_Videoconference.pdf, Retrieved September 9, 2020.
3. AAA-ICDR, *Online filing and invoicing* (2020). <https://go.adr.org/covid19-flattening-the-curve.html>, Retrieved September 9, 2020.
4. AAA-ICDR, *Virtual Hearing Guide for Arbitrators and Parties* (2020). http://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA268_AAA_Virtual_Hearing_Guide_for_Arbitrators_and_Parties.pdf. Retrieved September 9, 2020.
5. AAA-ICDR, *Virtual Hearing Guide for Arbitrators and Parties Utilizing ZOOM* (2020). www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA269_AAA_Virtual_Hearing_Guide_for_Arbitrators_and_Parties_Utilizing_Zoom.pdf, Retrieved September 9, 2020.

۶. ACIC (۱۳۹۹/۰۲/۱۴). اطلاعیه مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران درباره آثار شیوع بیماری کرونا بر رسیدگی های داوری: arbitration.ir
۷. ACIC (۱۳۹۹/۰۲/۱۵). اطلاعیه شماره ۲ مرکز داوری اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران: <http://arbitration.ir/Announcements/Details/1249>
۸. ACIC (۱۳۹۹/۰۷/۱۵). راهنمایی‌هایی برای برگزاری جلسات داوری از راه دور و به صورت مجازی: <http://arbitration.ir/Announcements>
9. Benton, Gary, CCA BLOG (2020). <https://www.ccarbitrators.org/the-case-for-online-commercial-arbitration>, Retrieved September, 9, 2020.
10. CPR, *ADR in the Time of COVID-19: How Neutrals & Advocates Can Use Zoom for Mediations & Arbitrations* (March 30, 2020). <https://www.cpradr.org/news-publications/videos/zoom-for-meditations-arbitrations-covid19>, Retrieved September 9, 2020.
11. CPR, *COVID-19 & CPR Administered Arbitration* (April 15, 2020). <https://blog.cpradr.org/2020/04/15/covid-19-cpr-administered-arbitration>, Retrieved September 9, 2020.
12. CPR, *UNCITRAL Technical Notes On Online Dispute Resolution* (2020). <https://www.cpradr.org/programs/online-dispute-resolution/uncitral-odr-working-group>, Retrieved September 9, 2020.
13. Finra, *Arbitrator Resource Guide for Virtual Hearings* (2020). <https://www.finra.org/arbitration-mediation/case-guidance-resources/arbitrator-resource-guide-virtual-hearings>, Retrieved September 22, 2020.
14. Finra, *Coronavirus Impact on Arbitration & OHO Hearings* (2020). <https://www.finra.org/rules-guidance/key-topics/covid-19/hearings>, Retrieved September 9, 2020.
15. ICSID, *A Brief Guide to Online Hearings at ICSID* (March 24, 2020). <https://icsid.worldbank.org/news-and-events/news-releases/brief-guide-online-hearings-icsid?CID=362>, Retrieved September 9, 2020.
16. ICSID, *Message Regarding COVID-19* (March 11, 2020). <https://icsid.worldbank.org/news-and-events/news-releases/message-regarding-covid-19>, Retrieved September 9, 2020.
17. Jams, *Coronavirus (COVID-19) Advisory and Resolution Center Updates* (September 01, 2020). [https://www.jamsadr.com/news/2020/coronavirus-\(covid-19\)-advisory-for-jams-visitors](https://www.jamsadr.com/news/2020/coronavirus-(covid-19)-advisory-for-jams-visitors), Retrieved September 22, 2020.
18. Jams, *Resolve Your Dispute Using JAMS via Video, Web or Audio Conference* (2020). <https://www.jamsadr.com/online>, Retrieved September 9, 2020.
19. JAMS, *what steps is JAMS taking to protect security and privacy while using Zoom?* (2020). <https://www.jamsadr.com/Faq-Virtual-Adr>, Retrieved September 22, 2020.
20. Milan Chamber of Commerce, *Arbitration and Covid-19: a joint statement, Dispute resolution* (April 2020). <https://www.camera-arbitrale.it/en/news/arbitration-and-covid-19-a-joint-statement.php?id=938>, Retrieved September 9, 2020.

21. United Nations Commission on International Trade Law, UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006 (7 July 2006). https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration, Retrieved September 22, 2020.